

המדובר שם אודות מחלה הנפוצה כיום בעופות, הגורמת להיווצרות ליחה בריאות, בשלב מסוים של המחלה הליחה מצטברת בבשר הריאה באופן ניכר. ודעות הפוסקים חלוקים לכאן ולכאן, יש המקלים כל עוד אין ריעותא גדולה בריאה, וכנ"ל, ויש אוסרים בכל אופן שהצטברה ליחה בחלק ניכר מהריאה – מחשש קלקול הסמפונות, או מחשש שמא נפגם הקרום ונתמסמס במקומות מסוימים – ע' מנחת יצחק ח"ה ו; קנה בשם מג; שבט הלוי ח"ב יד, ד; טו; ציץ אליעזר ח"א נ; אבן ישראל – שחיטה ז).

שינוי מראה בריאה, הבא כתוצאה ממוגלה – כשר. ואולם דעת התבואות-שור ועוד, שזה רק אם נעלם המראה הפוסל ע"י הורקת המוגלה, אבל אם נשאר מראה פסול, הרי שכבר שלט הפגם בעור ואסור. ובעוף אי אפשר לבדוק אם נשתנה המראה ע"י הורקת המוגלה. וכיון ששאלות כאלו ישנן למאות, וההפסד גדול, על כן יש לסמוך בשעת הדחק על הסוברים שאפילו שלט המראה בעור, כיון שמקורו משום המוגלה – כשר. (ומראה השחרות ברוב הפעמים נוצר מחמת הדם הנקשר מתחת). ואולם אם בנוסף לכך יש גם סירכה, כאשר הדבר מצוי, יש כאן 'תרת' לריעותא' כיון שא"א לבדוק מקור שינוי המראה. וגם לרוב רואים נקבים שקשה לתלותם במשמוש הטבחים. (עפ"י שבט הלוי ח"ב יד, ג; טו).

גוש קשה בריאה; גידול:

אם מראה הריאה נוטה למראה בשר העוף, או למעיים ולזפק, וכדומה – יש לאסרו. אין בו שינוי מראה הפוסל – אם הגידול נמצא סמוך לקרום, אפילו בכל שהוא – יש לאסור מספק, משום אטום בריאה. ואם הוא בתוך בשר הריאה ואינו סמוך לקרום, וגם אין בו שינוי מראה הפוסל – יש להכשיר. (אור לציון יו"ד ב).

דף מח

זעלו בני עסיא ג' רגלים ליבנה – שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה, הלכות חג בחג. (וכיון שיבנה היה מקום הסנהדרין, היו מתקבצים שם. ר"ן). ובתשובות הגאונים מצאתי, כל אותם רגלים שהוזכרו אצל האמוראים, היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום, מתקבצים ת"ח מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם. (עפ"י רש"י יבמות קכב. וע"ע בתוספתא פרה ז, ד מקוואות ד, ד).

'אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה, העלתה צמחים – חוששין לה. מר יהודה משמיה דאבימי אמר: אחד זה ואחד זה חוששין לה' – לאו דוקא ריאה הדבוקה כולה לדופן, אלא גם סירכא הדבוקה בה ובדופן בכלל 'ריאה הסמוכה לדופן'. (חדושי הרמב"ן וש"ר). הר"ן באר מחלוקתם בדרך זו; לפי דעת הראשונים הסוברים שהסירכא מעידה על נקב שקדם לה – לרב נחמן הרי הנחה זו נידונית כספק, שמא היה שם נקב שמא לא היה, הלכך בהצטרף ספק נוסף, שמא סירכא זו באה מחמת הדופן ולא מחמת הריאה – הרי לנו ספק ספקא לקולא. (וכשעלו צמחים בריאה – יש להניח שהסירכא מחמת הריאה). ואילו אבימי דן את הסירכא כדין נקב ודאי, ואין לנו אלא ספק אחד, ולחומרא.

ולדעת הסוברים שאיסור סירכא משום שהיא מעותדת להתפרק ולנקב – יש לפרש מחלוקתם, אם יש לנו לתלות שהסירכא מחמת הריאה ולא מחמת הדופן, מפני שהסירכות בה מצויות יותר, אם לאו.

על שיטות הראשונים השונות ופסק ההלכה בדין ריאה הסמוכה לדופן – ע' בשאלות ותשובות לסיכום שבסוף הספר.

(ע"ב) 'אמר להן: הן הכשירו שידעו מאיזה טעם הכשירו, אנן מאיזה טעם נכשיר...'. – הרמב"ן פרש (דלא כרש"י) כפי המשמעות הפשוטה של הלשון, הם יודעים טעם שלהם להתיר, אבל אנו שלא ירדנו לסוף דעתם היאך נכשיר בלא בדיקה לכל הפחות. ולפי זה לדעת החכמים שהכשירו, אפילו בדיקה אין צריך. ואולם אנחנו נוקטים להלכה שצריך לבדקה, הלכך אם אינה באה שלמה לפנינו – אסורה.

*

'רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמיה – מכניף ומיייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא, אמר, כי היכי דלימטיין שיבא מבשורא'. (סנהדרין ז: וע' ברש"י להלן נב. ד"ה כתוב בה"ג)

*

טרף נתן ליראיו – 'דמלה דא (- ענין הטריפות) לא יהביה לאודהרא ביה אלא לאינן דחלי שמיה ודחלין ליה... ובגין דהאי מלה חומרא דאורייתא ובעי לאודהרא בה – נתן ליראיו – ליראיו ודאי ולא לאחרי'. (מתוך זר משפטים קבא:)

*

ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו – הקדים המקרא לאיסור טרפות מצות עשה זו של ואנשי קדש תהיון לי, וגם דייק המקרא ובשר בשדה – והרי אין שום נפקא מינה לפי הפשט אם נטרפה בבית או בשדה, וכדאיתא... אלא לפי הפשט בא ללמדנו שלא נימא דאזהרת טרפה היא משום דטרפה אין בשרה בריא, ונפש נקיה אינה מקבלו, משום הכי פירש הכתוב דלא משום שתהיו נפש נקיה הזוהרת אלא משום שתהיו אנשי קדש, מופרש לדעת עליון, ואם כן אפילו היא בשדה טריפה, שהיא חורשת בשדה והרי היא בריאה, ובאה חיה וטרפה ומיד נשחטה, וא"כ לא חלתה כלל והבשר בריא – מכל מקום מוזהרים אתם עליה'. (העמק דבר שמות כבל)

'לא נאמר אנשים קדושים אלא ואנשי קדש – אנשים שיעודם היא עבודת הקודש; אין אדם נעשה 'קדוש' כשאינו אוכל בשר טריפה, אך דרכו סלולה לקראת חיי קדושה. מאכל טריפה הוא מכשול בדרכנו לקראת השגת ייעודנו הקדוש; מי שאוכל טריפות, יקשה עליו לעלות אל רום מעלת הרוח והמוסר, שעל כולנו להגיע אליו.

טעם זה – ואנשי קדש וגו' – העומד בראש איסור טריפה, שהוא הראשון בין דיני כשרות המאכלים שבתורה, טופח על פניהם של כל אלה הרוצים להסביר את הדינים האלה על יסוד טעמי בריאות, אקלים ותנאים שהזמן גרמם, וכיוצא בהפקיע את הדינים האלה מתוקפם בזמן הזה. פירשה התורה בטעמם של הדינים האלה ואמרה, שאין הוא כרוך בבריאות הגוף, אלא בטוהר הרוח ובחוסן המוסר, למען נתקדש בקדושה ונהיה מוכנים בכל עת ובכל שעה לקבל כל עניין אלוקי וטהור...'

'אל יאכלו אנשי קודש בשולחן אחד עם עולם היסודות והחיות. אל תהא אכילתנו רק תהליך גופני, אלא יהא בה משום מעשה מוסרי; אל נבחר את מזוננו רק על פי שיקולים גופניים; אלא נזכור את ייעודנו להיות אנשי קודש, ונבחר על פי שיקולים מוסריים.'

(פירוש רשב"ר דירש שם; שמיני ד,יא)

וכדברים האלה נמצא כבר בספר 'עקדת יצחק' בטעם איסורי המאכלות: 'והראוי שנדע כי לא לענין בריאות הגוף וחליו נאסרו אלה המאכלות כמו שכתבו קצת. חלילה, שאם כן נתמעטה מדרגת התורה האלקית מהיותה במדרגת חיבור קטן מספרי הרפואות הקצרים בדבריהם וטעמם, וזה מגונה. גם שהגוים הבלתי נשמרים ראינום שהם חיים על הבריאות וכו'. אמנם מה שנאסרו הוא לענין חלאי הנפש ובריאותה, כי הם מתועבים ומשוקצים ומזיקים אל הנפש המשכלת ומולידים בה האטימות ורוע המזג וקילקול התאוות אשר מהם תתהוה רוח הטומאה המטמאת את הדעות והמעשים והמגרש רוח הטהרה והקדושה. ולזה נקראו בתורה איסור המאכלות והיתרן בשם טומאות וטהרות' (וכ"כ בפירוש האברבנאל; מהר"ל מפראג).

*

'... וזה שאמרו חז"ל (ברכות נה): שלחן דומה למזבח – כי שיעור פגימות החליף כשיעור פגימות המזבח (חולין יז). גם על השחיטה גימטריא תל"ז, ובזעת אפיך תאכל לחם – ראשי תבות גימטריא תל"ז (אם הארבע תבות). לרמוז חסרון הפרנסה ע"י שוחטים שאינם מהוגנים. וזה פרוש טרף נתן ליראיו – כי טרף יש לו שני משמעות: לשון טרפה, כמובא בזהר סוף משפטים, ולשון מזון – לרמוז, כשישראל שומרים את עצמם מטרפה, על ידי זה יש להם פרנסה' (מתוך לקוטי מוהר"ן לזו).

דף מט

באורים הערות וראשי פרקים לעיון

'אבל דזיתא – מיבזע בזע' – הר"ן פרש (דלא כרש"י וכתוס'), שהחשש הוא שמא ניקב הגרעין את כיס המרה עצמו. וכתב לפי זה שהוא הדין למחט הנמצאת שם, טרפה, כי אף לפי הדעות שהכשירו במחט הנמצאת בריאה ובכבד (והלכה כמותן), מודים במרה, מפני שעורה רך ודק. עוד כתב, שגם מחט הנמצאת בדקין, מתוך שהם דקים ומעוקלים, חוששים לניקובם. ויש חולקים, שאם נמצא המחט בדקין מונחת לארכה, אין לחוש לניקב, וכדין קוץ שנמצא בוושט (לעיל מג. כ"כ מהר"ם, מובא בחדושי אנשי שם).